

แถลงการณ์ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
เรื่อง ผลกระทบต่อข้าวหอมมะลิและทรัพยากรชีวภาพ
กรณีการเจรจาข้อตกลงเขตการค้าเสรีระหว่างประเทศไทยและประเทศสหรัฐอเมริกา

ตามที่รัฐบาลกำลังดำเนินการเจรจาข้อตกลงเขตการค้าเสรีกับประเทศสหรัฐอเมริกา โดยรวมถึงประเด็นเรื่องทรัพย์สินทางปัญญา เป็นประเด็นการเจรจาที่สำคัญ นั้น คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติรู้สึกวิตกกังวลต่อการเจรจาในเรื่องดังกล่าวว่า จะทำให้เกิดผลกระทบต่ออนาคตของข้าวหอมมะลิและฐานทรัพยากรชีวภาพของประเทศ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นการลดรอนสิทธิของเกษตรกรในทรัพยากรชีวภาพ และลดรอนอำนาจอธิปไตยของประเทศ

จากการวิเคราะห์ของคณะอนุกรรมการทรัพยากรชีวภาพและทรัพย์สินทางปัญญา คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เห็นว่าประเทศสหรัฐอเมริกาจะเรียกร้องให้ประเทศไทยยอมรับการจดสิทธิบัตรในสิ่งมีชีวิต ยอมเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาอุโปฟ (UPOV 1991) ดังที่ได้ดำเนินการสำเร็จมาแล้วกับประเทศชิลี สิงคโปร์ และโมร็อกโก เป็นต้น หากรัฐบาลไทยยอมรับข้อตกลงตามแนวทางดังกล่าว จะเปิดโอกาสให้นักวิจัยและบริษัทของประเทศสหรัฐอเมริกาส่งจดสิทธิบัตรข้าวที่พัฒนาไปจากข้าวหอมมะลิ นำเอาทรัพยากรชีวภาพของประเทศไทยไปใช้ประโยชน์และจดสิทธิทรัพย์สินทางปัญญา โดยไม่ต้องขออนุญาตเข้าถึง ไม่ต้องทำสัญญาส่วนแบ่งประโยชน์ รวมทั้งเกิดผลกระทบต่อสิทธิและวิถีชีวิตของเกษตรกร เช่น เกษตรกรจะไม่สามารถเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์ที่จดสิทธิบัตรไปปลูกในฤดูถัดไป และไม่สามารถแลกเปลี่ยนเมล็ดพันธุ์ระหว่างเพื่อนบ้าน เป็นต้น

การยอมรับข้อตกลงทรัพย์สินทางปัญญาตามข้อเสนอของประเทศสหรัฐอเมริกา จะมีผลทำให้ประเทศไทยต้องแก้ไขกฎหมายภายใน เช่น กฎหมายคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. ๒๕๔๒ กฎหมายสิทธิบัตร พ.ศ. ๒๕๓๕ ทั้งนี้เพื่อตัดสิทธิและการคุ้มครองผลประโยชน์ของเกษตรกรและชุมชนท้องถิ่น ในขณะที่ให้ประโยชน์ต่อบริษัทขนาดใหญ่ของประเทศสหรัฐอเมริกาไปพร้อมๆ กันด้วย

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติขอเสนอจุดยืนของประเทศไทย ในการเจรจาข้อตกลงเขตการค้าเสรีกับประเทศสหรัฐอเมริกา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเจรจาในครั้งต่อไป (ครั้งที่ ๔) ซึ่งจะมีขึ้นในเดือนกรกฎาคม ๒๕๔๘ ณ เมืองมอนทานา ประเทศสหรัฐอเมริกา ดังต่อไปนี้

๑. ประเทศไทยต้องมีจุดยืนอย่างมั่นคงที่จะไม่ยอมรับระบบกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศสหรัฐอเมริกาโดยเด็ดขาด ไม่ว่าจะเป็นการยอมรับระบบกฎหมายสิทธิบัตรในสิ่งมีชีวิต การเข้าเป็นภาคียูโปฟ และการนำกฎหมายเครื่องหมายการค้ามาแทนการคุ้มครองชื่อเสียงทางภูมิศาสตร์

การยอมรับระบบกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศสหรัฐอเมริกา นอกจากจะทำให้เกิดความเสียหายต่อตลาดและพันธุกรรมข้าวหอมมะลิดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นแล้ว ยังจะส่งผลกระทบต่อทรัพยากรชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นชนิดและประเภทอื่นๆ ทั้งหมด

นอกเหนือจากนี้ การยอมรับกฎหมายสิทธิบัตรในสิ่งมีชีวิตนอกจากจะทำให้ประเทศสหรัฐอเมริกาได้ประโยชน์แล้ว ประเทศอุตสาหกรรมอื่นๆ เช่น กลุ่มประเทศสหภาพยุโรป และประเทศญี่ปุ่น เป็นต้น ก็จะได้รับสิทธิด้านทรัพย์สินทางปัญญาเหมือนกับที่ประเทศไทยยอมให้กับประเทศสหรัฐอเมริกาด้วย

ดังนั้น จุดยืนเรื่องทรัพย์สินทางปัญญาต้องไม่ไปไกลเกินกว่าข้อตกลงทรัพย์สินทางปัญญาในกรอบการเจรจาภายใต้การค้าโลก ซึ่งขณะนี้อย่างน้อยประเทศไทยยังมีทางเลือกอื่นที่ไม่ต้องใช้กฎหมายสิทธิบัตรสิ่งมีชีวิต ไม่จำเป็นต้องเข้าเป็นภาคีของยูโปฟ และมีโอกาสสูงที่จะได้รับการคุ้มครองชื่อเสียงทางภูมิศาสตร์ของข้าวหอมมะลิและสินค้าเกษตรอื่นๆ ในระดับเดียวกับที่กลุ่มประเทศยุโรปได้รับการคุ้มครองไวน์และสุรา

๒. รัฐบาลไทยต้องแสดงบทบาทการเจรจาในเชิงรุกในการคุ้มครองข้าวหอมมะลิ ทรัพยากรชีวภาพ และภูมิปัญญาท้องถิ่น

โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑) เรียกร้องให้ประเทศสหรัฐอเมริกาแก้ไขปัญหาการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาของไทยในกรณีข้าวหอมมะลิ โดยห้ามมิให้บริษัทค้าข้าวในประเทศสหรัฐอเมริกาแอบอ้างเอาข้าวพันธุ์อื่นขายในนาม “จัสมินไรซ์” ซึ่งการแก้ไขเรื่องนี้ต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จก่อนได้ข้อสรุปในการเจรจา ซึ่งประเทศสหรัฐอเมริกาต้องใช้บรรทัดฐานเดียวกันกับที่ได้กดดันให้รัฐบาลไทยกวดขันการละเมิดลิขสิทธิ์ภาพยนตร์ เพลง และซอฟต์แวร์คอมพิวเตอร์ของประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งมีขึ้นและได้ดำเนินการให้เกิดผลไปแล้ว

๒) ประเทศไทยต้องเรียกร้องให้ประเทศสหรัฐอเมริกายอมรับสิทธิอธิปไตยของประเทศไทยเหนือทรัพยากรชีวภาพ การเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น การดำเนินการใดๆ จะต้องขออนุญาตล่วงหน้า ต้องทำสัญญาส่วนแบ่งประโยชน์ตามกฎหมายคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ.๒๕๔๒ และกฎหมายคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย พ.ศ.๒๕๔๒ ของประเทศไทย ทั้งนี้ การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาใดๆ ของทั้งสองฝ่าย จะต้องแสดงที่มาของทรัพยากรชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง เพิ่มเติมไปจากเงื่อนไขขอรับการคุ้มครองเดิมที่กำหนดไว้

๓. ในกรณีสินค้าตัดแปลงพันธุกรรม (GMOs) นั้น รัฐบาลต้องยืนยันอย่างมั่นคงว่า ประเทศไทยมีสิทธิสมบูรณ์ภายใต้อนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ ในอันที่จะใช้หลักการป้องกันเอาไว้ก่อน ที่จะห้ามมิให้มีการนำเข้าจีเอ็มโอเข้ามาภายในประเทศ หากไม่มั่นใจถึงผลกระทบที่มีต่อสุขภาพและสภาพแวดล้อม

ประเทศไทยมีความชอบธรรมทุกประการในการห้ามการนำเข้าจีเอ็มโอจากต่างประเทศเข้ามาทดลอง หากเห็นว่าการทดลองนั้นเสี่ยงที่จะทำให้เกิดการปนเปื้อนของจีเอ็มโอจากแปลงทดลองกระจายไปในพื้นที่เกษตรกรรมและพื้นที่อื่นใดนอกแปลงทดลอง ทั้งนี้ การทดลองเกี่ยวกับจีเอ็มโอในประเทศไทยนั้น ต้องอยู่ภายใต้กฎหมายความปลอดภัยทางชีวภาพ ซึ่งมีหลักการคุ้มครองสิทธิของเกษตรกรและการชดเชยความเสียหายที่กำหนดไว้อย่างชัดเจน

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

วันที่ ๑๔ มิถุนายน ๒๕๔๘